

زندگینامه دکتر «مصطفی سعیدفر» مرد طبیعت و قلمروی دانش

راضیه صبحی*

* دکتری علوم مرتع، کارشناس پژوهش، بخش تحقیقات منابع طبیعی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان

دکتر مصطفی سعیدفر، در طلوع اولین روز بهار در سال ۱۳۳۵، در اصفهان، شهر هنر و فرهنگ، دیده به جهان گشود. دوران کودکی او پر از خاطرات تلخ و شیرین در کنار خانواده‌ای صمیمی و سخت‌کوش و همراه با تلاش در راه تحصیل و کسب تجربه بود. پس از پایان دوران دبیرستان، عشق به طبیعت او را به خطه سرسبز شمال کشاند و در دانشگاه مازندران، در رشته کشاورزی عمومی مشغول به تحصیل شد. این دوره که هم‌زمان با جو پرتلاطم و انقلابی حاکم بر دانشگاه بود، موجب نشد که از هدف اصلی خود دست بکشد و علیرغم وقفه‌ای چندماهه، توانست در اسفند ۱۳۵۸ فارغ‌التحصیل شود. روزگار پرتلاطم، او را از جوانی به میدان‌های سخت کشاند. از تیرماه ۱۳۵۹ تا خرداد ۱۳۶۱، در بحبوحه گیرودار جنگ تحمیلی در ردای سربازی، در منطقه عملیاتی آبادان، در مقابل متجاوزان به این مرزوبوم ایستاد و پس

دانشمندان ایرانی

شکل ۱- تصاویر از علاقه دکتر سعیدفر به طبیعت

از بازگشت در رشته کشاورزی مشغول به کار شد. فعالیت در مزارع کشاورزی بنیاد مستضعفان، همکاری با اساتید برجسته دانشگاه و تولیدکنندگان بزرگ و در نهایت استخدام در وزارت کشاورزی، تجربیاتی ارزشمند را نصیبش نمود کرد که چراغ راه او در مسیر تعالی علمی آینده بود. در اسفندماه ۱۳۷۳، مدرک کارشناسی ارشد خود را در رشته «مرتعداری» از دانشگاه تهران گرفت. عنوان انجام پژوهش او در خصوص «بررسی امکان ارائه مدل‌های آماری به‌منظور برآورد تولید در برخی از گونه‌های مرتعی در استان اصفهان» بود که به راهنمایی استاد ارجمند آقای دکتر محمدرضا مقدم انجام شد. در آبان‌ماه ۱۳۸۴، با دکترای «مرتعداری» از همان دانشگاه فارغ‌التحصیل شد. عنوان پژوهش او در این مقطع «ارائه روش مناسب تعیین وضعیت مرتع در مراتع نیمه‌استپی» بود که توانست با راهنمایی اساتید ارجمند آقای دکتر محمدرضا مقدم و دکتر مهدی بصیری، از آن دفاع کند و بر بلندای قله دانش بایستاد.

دکتر سعیدفر، در سال‌های خدمت‌اش، مردی از جنس تلاش و امید بود. از آغاز استخدام تا بازنشستگی، هرگز لحظه‌ای از مسئولیت خود شانه خالی نکرد. از سال ۱۳۷۴ به مدت ۵ سال و از سال ۱۳۸۵ تا پایان خدمت، ریاست بخش تحقیقات منابع طبیعی در مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان را بر عهده داشت و با مدیریتی قاطع و علمی، بنیانی استوار برای این

بخش بنا نهاد. دل‌سپرده به طبیعت بود (شکل ۱)، گویی رگ‌هایش با زمین و آسمان گره خورده بودند. در انجمن‌های علمی و تشکل‌های مردمی، همچون «پیام سبز» و «انجمن علمی مرتعداری ایران»، حضوری پررنگ داشت و حتی در واپسین روزهای زندگی، با وجود بیماری و مشکلات قلبی همچنان در پی اتمام پرونده‌ها و پروژه‌های در دست اجرای خود بود.

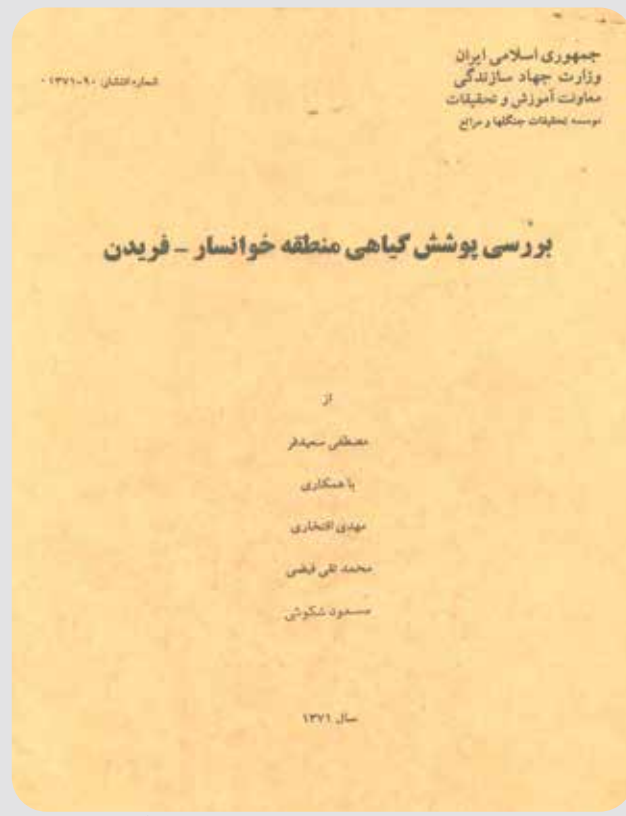
دکتر سعیدفر، دانشمندی فرهیخته و پژوهشگری فرهیخته بی‌وقفه بود که در گستره پهناور مراتع ایران، عمر پربار خویش را به شناخت و بهبود زیست‌بوم‌های طبیعی در گستره پهناور مراتع ایران اختصاص داد. ره‌آورد سال‌ها تلاش بی‌دریغ او، پژوهش‌هایی است که همچون چراغی، فرا راه حفاظت از مراتع کشور می‌درخشند.

نخستین گام‌های او در این مسیر، با کاشت اسپرس در دیمزارهای کم‌بازده فریدن در سال‌های ۱۳۶۶ و ۱۳۶۷ آغاز شد. آن تلاش‌های نخستین، سرآغازی شد بر پژوهش‌هایی ژرف که در جای‌جای مراتع استان اصفهان به بار نشستند. او در طرح بزرگ «شناخت مناطق اکولوژیک کشور» نقشی اثرگذار ایفا کرد و حاصل آن را در قالب کتاب‌ها و مقالات علمی به یادگار نهاد (شکل‌های ۲-۴).

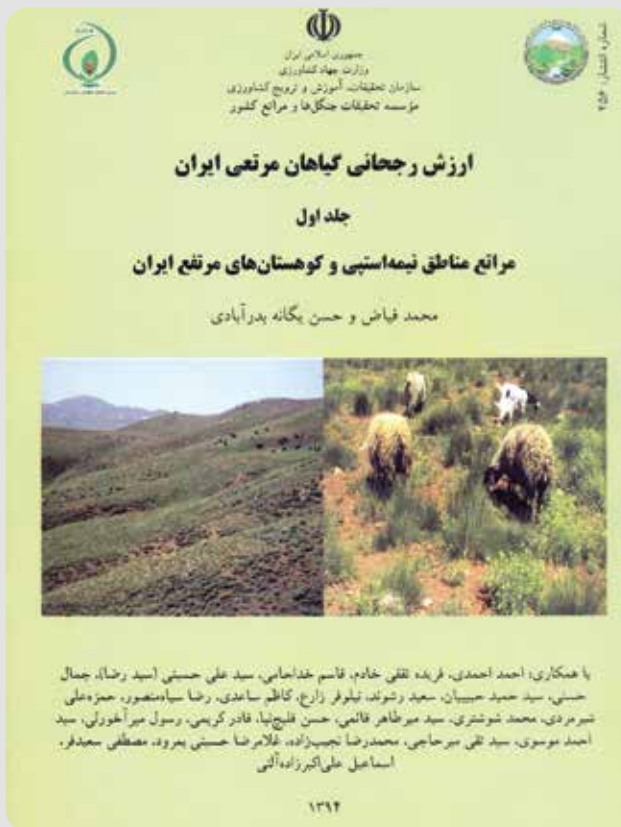
گام‌های استوارش، به دشت‌های سرسبز تحقیق در باب آت‌اکولوژی گیاهان مرتعی کشیده شد، جایی‌که توانست با کاوش‌های علمی خود، زوایای ناپیدای این زیست‌بوم را روشن سازد. از بررسی

شکل ۳- طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور- تیپ‌های گیاهی منطقه اصفهان

شکل ۲- طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور- تیپ‌های گیاهی منطقه خوانسار- فریدن

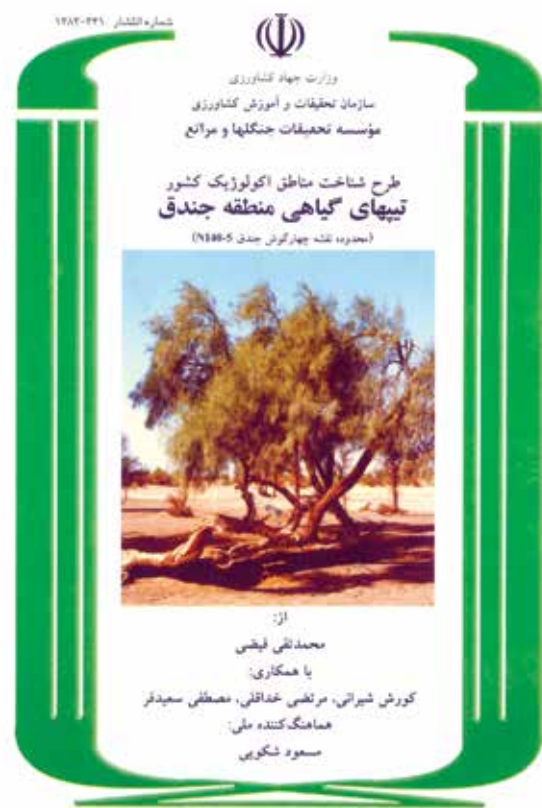
شکل ۵- ارزش رجحانی گیاهان مرتعی مناطق نیمه‌استپی و کوهستان‌های مرتفع ایران

گزارش‌ها، که در دل دشت‌ها و کوهستان‌های این سرزمین جاودانه شده است، همان‌جا که باد، هنوز صدای قدم‌های خستگی‌ناپذیر او را با خود دارد. دکتر سعیدفر باور داشت که تحقیق بی‌عمل، هدررفت سرمایه است و همواره به هم‌افزایی میان دانش و اجرا تأکید داشت. در بیان حقیقت، صریح بود و در برابر دورویی، بی‌پرده. باین این‌حال، برای صداقت و ایمان دیگران احترام عمیقی قائل بود. او که خود را وقف کار و مطالعه کرده بود، عاشق تاریخ و ادبیات بود و زمان‌های خالی‌اش را با مطالعه کتاب پر می‌کرد.

در مدیریت، مقتدر بود و اهل مسامحه در اهمال‌کاری‌ها نبود؛ اما در خلوت، سکوت را به هیاهو ترجیح می‌داد و در جمع، بذله‌گویی‌اش گرمای دل‌ها بود.

باوجود تحمل جراحت‌های به‌جامانده از روزهای جنگ، هرگز این درد را به ابزاری برای سود شخصی بدل نکرد. او مظهر تلاش بی‌منت و عشقی بی‌کرانه به وطن و طبیعت بود.

دکتر سعیدفر، مردی از جنس خاک و آسمان بود که عمر گران‌بهای خود را وقف دانش، خدمت و عشق به طبیعت کرد؛ پدری مهربان برای غزال و آراین و اندیشمندی دل‌بسته به رشد و تعالی وطن بود و سرانجام، در ۱۹ آذر ۱۴۰۳ با وداع از این دار فانی، به آرامش ابدی رفت و یاد و خاطرش را در اذهان علاقه‌مندان محیط‌زیست و جامعه علمی، جاودانه کرد.

شکل ۴- طرح شناخت مناطق اکولوژیک کشور- تیپ‌های گیاهی منطقه جندق

تأثیر قرق بر احیای پوشش گیاهی گرفته تا پژوهش درباره ارزش رجحانی و رفتار چرایی دام‌های چراکننده در مرتع، همگی بخشی از میراث علمی اوست که در منطقه فریدونشهر و فراتر از آن، به‌جا مانده است (شکل‌های ۵ و ۶). او با دقت و وسواس علمی، تغییرات تولید و مصرف علوفه را در مراتع مورد بررسی قرار داد، زمان مناسب ورود و خروج دام را متناسب با مطالعات فنولوژی گیاهان مرتعی، تعیین کرد و حدبهربرداری مجاز گونه‌های مهم مرتعی را مشخص ساخت (شکل‌های ۷ و ۸). مطالعه آت‌اکولوژی گونه‌های مهم مرتعی نظیر گونه‌های *Salsola orientalis* و *Eurotia ceratoides* و همچنین بررسی فنولوژی گیاهان مهم مرتعی در مناطق مختلف اکولوژیک استان اصفهان، از مطالعات پایه و ارزشمند ایشان در مدیریت علمی رویشگاه‌های مرتعی است.

پژوهش‌های او، نه‌تنها وضعیت مراتع استان اصفهان را به تصویر کشید، بلکه راهی نو برای بهره‌برداری پایدار از این گنجینه‌های طبیعی گشود. ایشان در مقطع دکتری، با انجام پژوهش در خصوص مقایسه توانایی روش‌های مختلف تعیین وضعیت مرتع در تفکیک وضعیت‌های مختلف در رویشگاه‌های استپی و نیمه‌استپی، روش مناسب تعیین وضعیت مرتع را در مراتع نیمه‌استپی زاگرس مرکزی ارائه نمود (شکل ۹). انجام این مهم، که همچون عصاره‌ای از سال‌ها پژوهش و تأمل بود، نقطه اوج تلاش‌هایش در شناخت و مدیریت علمی مراتع بود. دستاوردهای علمی‌اش، نه‌فقط در مقالات و

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

شماره انتشار: ۹۷۷

رفتار چرای دام

جلد اول

مراتع مناطق نیمه‌استپی و کوهستان‌های مرتفع ایران

محمد فیاض و مینا بیات

با همکاری: احمد احمدی، فریده تقی‌خادم، سیدعلی حسینی (سیدرضا)، غلامرضا حسینی بمرود، سیدحمید حبیبیان، جمال حسینی، سعید رشوند، رضا سیاه‌منصور، مصطفی سعیدفر، کاظم ساعدی، محمدرضا شوشتری، حمزه‌علی شیرمردی، نیلوفر زارع، حسن قلیچ‌نیا، سید میرطاهر قائمی، قادر کریمی، سیدتقی میرحاجی، سیداحمد موسوی، رسول میرآخوری، محمدرضا نجیب‌زاده

شکل ۶- رفتار چرای دام در مراتع مناطق نیمه‌استپی و کوهستان‌های مرتفع ایران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

شماره انتشار: ۳۷۷

فصل چرا در مراتع نیمه استپی ایران

تألیف:
علی احسانی
با همکاری

احمد احمدی، سیدحمید حبیبیان، جمال حسینی، سیدعلی حسینی (رضا)، غلامرضا حسینی بمرود، کاظم ساعدی، مصطفی سعیدفر، رضا سیاه‌منصور، محمدرضا شوشتری، حمزه‌علی شیرمردی، میر طاهر قائمی، حسن قلیچ‌نیا، قادر کریمی، احمد موسوی، رسول میرآخوری، سید تقی میرحاجی، سعیده ناطقی

شکل ۷- فصل چرا (زمان مناسب ورود و خروج دام) در مراتع نیمه‌استپی ایران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

شماره انتشار: ۹۷۷

حدیث‌برداری مجاز گونه‌های مهم مرتعی مراتع نیمه‌استپی و کوهستانی ایران (جلد دوم)

تألیف:
فرهنگ قسریانی و مینا بیات

با همکاری:
فرهاد آقاجانلو، احمد احمدی، یوسف امامی پور، فریده تقی‌خادم، غلامرضا حسینی بمرود، سید علی حسینی (رضا)، سیدحمید حبیبیان، قاسم خداحامی سعید رشوند، صلاح‌الدین زاهدی، نیلوفر زارع، مصطفی سعیدفر، مهشید سوری رضا سیاه‌منصور، کاظم ساعدی، حمزه‌علی شیرمردی، محمدرضا شوشتری میرطاهر قائمی، حسن قلیچ‌نیا، قادر کریمی، رسول میرآخوری، سید تقی میرحاجی، محمدرضا نجیب‌زاده

۱۳۹۸

شکل ۸- حدیث‌برداری مجاز گونه‌های مهم مراتع نیمه‌استپی و کوهستانی ایران

دانشگاه تهران

دانشکده منابع طبیعی

گروه احیای مناطق خشک و کوهستانی

ارائه روش مناسب تعیین وضعیت مرتع در مراتع نیمه استپی (استان اصفهان)

نگارش:
مصطفی سعیدفر

اساتید راهنما:
دکتر محمدرضا متمدن- دکتر مهدی پیری
استاد مشاور:
دکتر محمد جعفری

پایان نامه جهت اخذ درجه دکتری تخصصی (Ph.D) در رشته علوم مرتعداری

آبان ۱۳۸۴

شکل ۹- رساله دکتری آقای سعیدفر با عنوان «ارائه روش مناسب تعیین وضعیت مرتع در مراتع نیمه‌استپی»

شکل ۱۰- حضور در همایش بین‌المللی سطوح آبخیز باران به اتفاق همکاران بخش تحقیقات منابع طبیعی اصفهان، سال ۱۳۷۵

شکل ۱۱- حضور در جشن بازنشستگان مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان، سال ۱۴۰۳